

1.03 Kratki znanstveni prispevek

UDK 94:911.3(497.4-17)

Prejeto: 27. 3. 2008

Štefan Keber

prof. geografije in zgodovine, Gimnazija Ravne na Koroškem,
Na gradu 2, SI-2390 Ravne na Koroškem
e-pošta: stefankeber@gmail.com

Slovenska Koroška – zgodovinsko-geografski oris

IZVLEČEK

Koroška v Sloveniji oz. Slovenska Koroška predstavlja majhen del zgodovinske dežele Koroške, ki je po plebiscitu leta 1920 vse do danes ostal združen z glavnino slovenskega ozemlja. V članku je, poleg zgodovinskega razvoja območja, poudarek predvsem na naravnogeografskih, družbenogeografskih in gospodarskih značilnostih vseh treh koroških dolin: Mežiške, Mislinjske in Zgornje Dravske doline.

KLJUČNE BESEDE

Slovenska Koroška, Koroška v Sloveniji, Koroška pokrajina, naravnogeografske značilnosti, družbenogeografske značilnosti, Mežiška dolina, Mislinjska dolina, Zgornje Dravska dolina

SUMMARY

SLOVENE CARINTHIA – A HISTORICAL GEOGRAPHICAL OUTLINE

Carinthia in Slovenia or Slovene Carinthia presents a small part of the historical province of Carinthia, which after the 1920 plebiscite and to the present day remained united with central Slovene territory. Besides on historical development of the region, the stress is in the article laid above all on natural-geographical, social-geographical and economic characteristics of the three Carinthian valleys: Mežiška dolina, Mislinjska dolina and Zgornje Dravska dolina.

KEY WORDS

Slovene Carinthia, Carinthia in Slovenia, Carinthian landscape, natural-geographical characteristics, social-geographical characteristics, Mežiška dolina, Mislinjska dolina, Zgornje Dravska dolina

Najstarejše arheološke najdbe, ki pričajo o prisotnosti človeka na območju Slovenske Koroške¹ že v stari kameni dobi, so bile najdene v Potočki Zijalki na gori Olševi, ozemlje pa je bilo kasneje poseljeno še z Iliri in Kelti. Vse tri doline (Mežiška, Mislinjska in Zgornje Dravska dolina) so konec 2. stoletja pr. n. št. sodile v okvir noriškega kraljestva, ki je bilo pozneje kot provinca Noricum vključeno v rimsko državo. Iz časa rimskega imperija sta znana Colatio (Stari trg pri Slovenj Gradcu) in rimska cesta, ki je čez to območje iz Celeie vodila naprej v Virunum oz. na Gosposvetsko polje. V zgodnjem srednjem veku je bilo območje del Karantanije. Iz časa med 1. polovico 9. stoletja in 1. polovico 10. stoletja izvira predromanska zgodnesrednjeveška cerkva s sočasnimi staroslovanskimi grobovi sv. Jurija na Legnu.² Koroška vojvodina je v 10. stoletju obsegala Mežiško dolino in območje zahodno od Golice in soteske ob Dravi med Breznom in Ožbaltom, mejna črta je presekala Pohorje, dosegla Vitanje, Doliško podolje, Hudo luknjo, prešla Šentviško višavje in segla do Plešivca. Sredi 12. stoletja so dravski del tega območja pripojili Štajerski, srednjeveško gospostvo Slovenj Gradec pa je prešlo pod Štajersko v začetku 15. stoletja.³ Najstarejši trg Dravograd je nastal v 12. stoletju (1185), v 13. stoletju so nastali trgi Slovenj Gradec (1251, mesto 1267), Marenberg (1268) – danes Radlje ob Dravi, Vuzenica (1288), Muta (1299) in v 14. stoletju Guštanj (1361, mesto Ravne 1952). V drugi polovici 15. stoletja (v letih 1473, 1476, 1478, 1480 in 1483) so po Koroškem pustošili Turki, o čemer še danes pričajo v okolici Kotelj ohranjene "turške šance".⁴ Konec 18. in v prvi polovici 19. stoletja je bila Mislinjska dolina in marenberški del Dravske doline del štajerskega celjskega okrožja, Mežiška dolina pa del koroškega velikovškega okrožja. Upravna razdelitev na okrajna glavarstva in občine se je v Habsburški monarhiji ustalila v drugi polovici 19. stoletja, ureditev pa je ostala enaka do konca prve svetovne vojne in razpada Avstro-Ogrske. Območje Slovenske Koroške so pokrivala tri okrajna glavarstva in sicer koroška Velikovec in Volšperk in štajerski Slovenj Gradec.

Slovenska Koroška v novem veku nikoli ni imela gospodarske prednosti v kmetijstvu. Večji gospodarski napredek in zgoščevanje prebivalstva ji je v zadnjih dveh stoletjih prinesla šele industrializacija, ki je izkoristila naravne prednosti vzpetin, vodno energijo, premost in železovo rudo.⁵

Glavna prelomnica v novejši zgodovini Slovenske Koroške je gotovo čas po prvi svetovni vojni oziroma leto koroškega plebiscita 1920, ko je jugovzhodni del zgodovinske dežele Koroške ostal južno od senžermenske meje. Mežiška dolina s kraji Črna, Mežica, Prevalje in Guštanj (danes Ravne na Koroškem), Spodnji Dravograd (danes Dravograd) v Zgornji Dravski dolini s kasneje priključenimi Libelčami⁶ in Jezersko namreč niso bili del plebiscitnega ozemlja in so ostali združeni z glavnino slovenskega ozemlja najprej v okviru Države SHS in nato Kraljevine SHS. Ti koroški predeli so bili z vzpostavitvijo nove državne meje odrezani od svojih starih upravnih središč. Mežiška dolina in Jezersko sta bila prej del okrajnega glavarstva Velikovec in sodnih okrajev Pliberk in Železna Kapla, Dravograd je spadal v okrajno glavarstvo Volšperk (Wolfsberg) in sodni okraj Šentpavel (St. Paul).⁷ V obdobju med obema svetovnima vojnama je bilo ozemlje Slovenske Koroške v okviru Dravske banovine upravno razdeljeno med sreza Dravograd in Slovenj Gradec.⁸ Leta 1941 so Nemci Mežiško dolino z Dravogradom znova priključili avstrijski deželi Koroški. Po končani drugi svetovni vojni je Slovenska Koroška postala del druge Jugoslavije.

Koroška, del nekdanje avstrijske zgodovinske dežele, ki leži v Sloveniji, je deležna več geografskih poimenovanj. Najpogosteje uporabljana geografska pojma sta tako Pohorsko Podravje kot tudi skupaj z avstrijsko Podjuno Jugovzhodna Koroška. Piše se tudi o Zgornjem Podravju, Goratem Podravju.⁹ V poljudni literaturi se pojavljajo še druga imena, kot so: Svet treh dolin, Koroški konec, Slovenska Koroška, Koroška regija, Koroška pokrajina, Koroška statistična regija.¹⁰ Ime Koroška regija ali Koroška pokrajina se je uveljavilo med leti 1955 in 1994, ko je bila Slovenska Koroška upravno razdeljena na štiri velike občine, in sicer Ravne na Koroškem, Dravograd, Radlje ob Dravi in Slovenj Gradec.¹¹

Meja Koroške pokrajine poteka na severu po Karavankah od gore Olševe preko grebena Pece in Strojne, nato se spusti v dolino reke Drave, po južnem pobočju Košenjaka in po razvodnem hrbtu Kozjaka. Na vzhodu se spusti s Kozjaka v dolino Drave pri Podvelki, preide na greben Pohorja in po njegovem južnem pobočju teče do Paškega Kozjaka. Na jugu določata mejo razvodni greben Smrekovca in Šentviško hribovje.¹² To je torej svet porečja reke

1 Termin Slovenska Koroška se uporablja tudi kot s Slovenci poseljena južna avstrijska Koroška. V članku je mišljena Slovenska Koroška južno od senžermenske meje, torej Koroška v mejah današnje Republike Slovenije.

2 Glej: Strmčnik-Gulič, *Legen. Sveti Jurij*.

3 *Koroška pokrajina*, str. 20.

4 Simoniti, *Turki so v deželi že*, str. 62, 67, 71–72, 74–75.

5 *Koroška pokrajina*, str. 15.

6 Ker so bile leta 1920 Libelče dodeljene plebiscitni coni, so po plebiscitu pripadle Avstriji. Zaradi nestrinjanja prebivalcev je bila vas leta 1922 v zameno za ozemlje na levem bregu Drave priključena Kraljevini SHS.

7 *Leksikon občin za Koroško*, C. kr. centralna statistična komisija, Dunaj 1905.

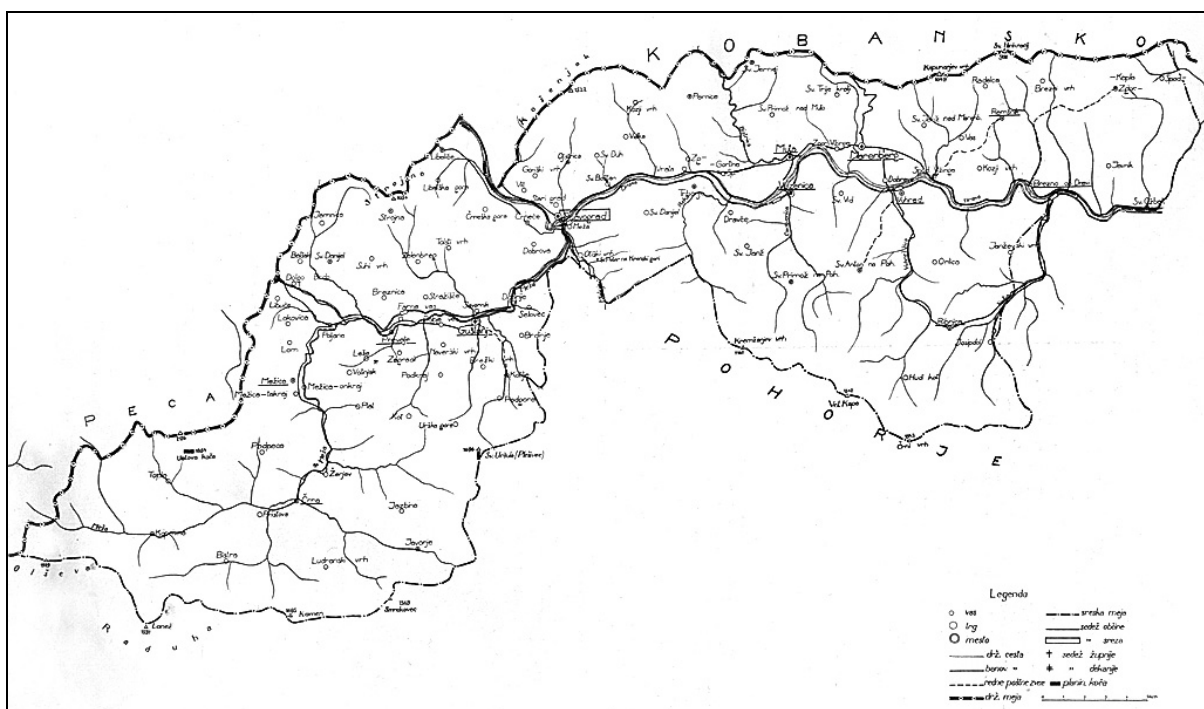
8 *Krajevni leksikon Dravske banovine*, str. 144–161, 547–557.

9 Melik, *Slovenska Koroška*, str. 3–30.

10 Ilesič, *Pogledi na geografijo*, str. 499.

11 *Koroška pokrajina*, str. 14–22, str. 4–21.

12 Ficko, *Geografski oris*, str. 10.

Srez Dravograd (Krajevni leksikon Dravske banovine, str. 160–161).

Meže – Mežiška dolina, porečje reke Mislinje – Mislinjska dolina in Zgornja Dravska dolina.¹³

Tako opredeljen prostor ima številne skupne naravnogeografske poteze: podnebne, geološke, hidrografske in vegetacijske. Z družbeno-geografskega vidika so močno prisotne gospodarske, prometne, migracijske, izobraževalne, upravne, zdravstvene pa tudi zgodovinske značilnosti.¹⁴

Naravnogeografske značilnosti

Pokrajina Koroške je izjemno razgibana – raznolika. Prevladujeta gorat in hribovit relief, ravnin je malo, le na dnu dolin. Oblikovanost pokrajine je odvisna predvsem od geološke osnove. Na območjih, ki so zgrajena iz apnenca, so ozka slemena in strma pobočja Raduhe, Pece in Uršlje gore. Magmatsko-metamorfne kamnine so osnova za kopasto površje; slemena so širša (Pohorje, Košenjak, Kozjak in Smrekovec). Sedimentne kamnine so prisotne na dnu dolin, kjer je nekaj ravninskega sveta ob Meži, Mislinji in Dravi.¹⁵ Pomemben oblikovalec površja so bili ledeniki, ki so prejšnjo pokrajino močno preoblikovali. Ledeniki so bili v obdobju pleistocena prisotni na Raduhi, Peci, Olševi in Beli peči. Tudi Uršlja gora je bila v vršnem delu prekrita z ledom.¹⁶ Po končani ledeni dobi so reke in potoki odnašali

ledeniško gradivo in ga odlagali nižje v dolini. Mislinja je nasula s fluvio-glacialnim gradivom slovenjeograško kotlino. Meža je podobno vlogo odigrala v prevaljsko-ravenski kotlini. Drava pa je na podoben način zapolnila mutčko kotlino.¹⁷

Koroška pokrajina ima značilnosti dveh podnebnih tipov. Zgornja Mežiška dolina sodi v gorsko-alpski tip podnebja, ostali deli Koroške pa imajo prehodno kontinentalno podnebje. Pomemben podnebni dejavnik je tudi temperaturni obrat ali inverzija. Posledica tega dogajanja so nizke zimske temperature v slovenjeograški kotlini (absolutni minimum $-26,4^{\circ}\text{C}$).¹⁸

Hidrografsko omrežje sestavljajo Drava, Meža in Mislinja s svojimi pritoki. Drava ima ledeniško-dežni rečni režim; največ vode v reki je pozno pomladi in poleti predvsem zaradi topljenja snega in ledenikov v Visokih turah, od koder Drava priteče. Meža in Mislinja imata dežno-snežni režim. Največ vode imata v oktobru in novembru, zaradi jesenskega dežja, drugi višek pa je v marcu in aprilu zaradi topljenja snega na koroških gorah. Koroške reke sodijo v drugi do tretji kakovostni razred (za primerjavo: prvi razred pomeni, da je voda pitna, v četrtem razredu je mrtva reka). Stanje se, glede na onesnaženost voda, zaradi izgradnje čistilnih naprav in opuščanja ekološko sporne proizvodnje izboljšuje.

Koroška sodi med najbolj gozdna območja v Sloveniji. Površina gozdov se še povečuje zaradi

13 Medved, *Mežiška dolina*, str. 9.

14 Gams, *Pohorsko Podravje*, str. 7–9.

15 Ficko, *Geografski oris*, str. 13–16.

16 Gams, *Pohorsko Podravje*, str. 3.

17 Ficko, *Geografski oris*, str. 13–16.

18 Prav tam, str. 17–19.

ogozdovanja (zaraščanja za kmetijstvo manj primer-
nih površin v višjih legah). Zadnji podatki kažejo,
da je kar 68% površine Koroške poraščene z gozdo-
vi. Prevladujejo rastišča različnih tipov bukovih
gozdov (56%), rastišča bukve in jelke (9%) in ra-
stišča jelke in smreke (29%).¹⁹ Gornja gozdna meja
se giblje na višini med 1700–1800 metri nadmorske
višine. Velika rana v vegetaciji v okolici topilnice
svinca v Žerjavu se počasi zarašča. Erozija pa je v
neposredni okolici topilnice povzročila nepoprav-
ljivo škodo; območje domačini imenujejo Dolina
smrti. Zadnje geološke raziskave Geološkega zavoda
Slovenije kažejo na močno povečano prisotnost
težkih kovin (svinca!) v pet centimetrski plasti po-
vršja v okolici Žerjava, Črne in Mežice. Tu je vse-
bnost svinca glede na slovensko povprečje presežena
za kar 13-krat!²⁰

V koroških gozdovih živi raznovrstno živalstvo.
Pomembna je divjad: zajci, srnjad, gamsi. Nad
gozdno mejo na Peci, Raduhi, Olševi in Uršlji gori
pa živijo mali divji petelin, gamsi, planinski beli
zajci, jastrebi itd., na Košenjaku, Kozjaku, Pohorju
in Smrekovcu, pa tudi jeleni. Ob reki Dravi je
vedno več fazanov in divjih rac.²¹ Ribe domujejo v
glavnem v Dravi, vedno več pa jih je, zaradi iz-
boljšanja kakovosti vode v rekah, tudi v Mislinji in v
Meži.

Družbenogeografske značilnosti

Koroška statistična regija meri 1041 km², v njej
pa živi 73.754 prebivalcev. Koroška regija sodi med
tiste regije, ki imajo najugodnejšo starostno sestavo
prebivalstva, saj je delež starega prebivalstva tu naj-
nižji v Sloveniji (14,3%), delež mladega prebivalstva
pa nekoliko višji od slovenskega povprečja. Število
prebivalcev kljub temu upada (zaradi negativnega
naravnega prirasta in krajše življenjske dobe).²²

Največ prebivalcev ima občina Slovenj Gradec
(17.041), sledijo Ravne na Koroškem (12.151), Dra-
vograd (8.867), Prevalje (6.265), Mislinja (4.750),
Črna na Koroškem (3.575), Mežica (3.887), Muta
(3.671), Vuzenica (2.813), Podvelka (2.711) in Rib-
nica na Pohorju (1.272 prebivalcev).²³

Gostota poselitve ni enakomerna. Povprečna
gostota znaša 71 ljudi na km². Največja gostota
prebivalstva je v občini Ravne na Koroškem – 192
ljudi na km², v Mežici 147, v občini Prevalje 114, v
Slovenj Gradcu 98, na Muti 95. Razvidno je, da so
ravninski in dolinski deli regije bolj poseljeni, kot je
povprečje za Slovenijo, medtem ko so hriboviti
predeli pod državnim povprečjem, na primer Rib-
nica na Pohorju 21 ljudi na km², Črna na Koroškem

23 ljudi na km², Podvelka 26 ljudi na km² in
Mislinja 42 ljudi na km².²⁴

Neenakomernost gospodarskega razvoja koroš-
kih dolin kažejo tudi podatki o zaposlenosti oziro-
ma nezaposlenosti. Za Koroško je povprečna stop-
nja nezaposlenosti 10,6%. Največ brezposelnih oseb
je v Dravski dolini: v občini Podvelka 18,1%, v
Ribnici na Pohorju 15,4% in v Radljah ob Dravi
14,5%. Bolj gospodarsko razviti Mislinjska in Me-
žiška dolina imata ugodnejšo sliko brezposelnosti:
občina Mislinja 7,6%, občina Slovenj Gradec 8,5%,
Mežica 8,7% in Prevalje 9,3%. Zaradi zaprtja
rudnika v Mežici kaže precejšnjo brezposelnost
občina Črna na Koroškem 10,5%. Železarska kriza
v devetdesetih letih prejšnjega stoletja na Ravnah na
Koroškem pa je tudi tu pustila sledove v visoki
brezposelnosti – 11,8%. Koroška podjetja še vedno
zaposlujejo več moške kot ženske delovne sile, zato
je delež brezposelnih žensk precej visok. Izstopa ob-
čina Slovenj Gradec, kjer je v primerjavi z moškimi
več zaposlenih žensk predvsem v tekstilni industriji
(Prevent).²⁵ Največ zaposlenih v Koroški regiji je v
predelovalnih obratih, in sicer v proizvodnji kovin
in kovinskih izdelkov, tekstilij, strojev in naprav,
izdelkov iz gume in plastike ter električne in optične
opreme. V storitvenih dejavnostih pa je zaposlenih
največ v trgovini, servisnih delavnicah, zdravstvu,
izobraževanju, v dejavnosti poslovnih storitev ter v
javni upravi. Za Koroško regijo je značilna živahna
dnevna migracija zaposlenih. Največ se jih vozi na
delo v občino Slovenj Gradec in občino Ravne na
Koroškem, najmanj pa v občino Podvelka in Rib-
nica na Pohorju. Vedno več prebivalstva Koroške se
dnevno vozi na delo izven regije v Ljubljano, Ma-
ribor in Velenje. Narašča tudi število dnevnih mi-
grantov v sosednjo Avstrijo.

Tipi poselitve in gospodarstvo

Že omenjeni arheološki ostanki iz stare kamene
dobe v Potočki Zijalki so najstarejši dokaz o po-
selitvi človeka na tem območju. Zaradi velikih str-
min, ozkih dolin, odmaknenosti in velike gozd-
natosti je bila pokrajina dolgo skoraj neposeljena.
Na območju Karavank je prebivalstvo zgostila doba
rudarstva (v Mežici, Žerjavu in Črni). Boljši pose-
litveni pogoji pa so bili na območju Pohorja in
Kozjaka, kjer iz obdobja med 700 in 500 leti pr.n.
št. izvirajo tamkajšnji temelji lesenih brunaric ter
grobovi in gomile tik ob naselitvi. Keltske ostanke
so našli tudi ob vznožju Pohorja. Najdbe iz antične
dobe so preko Koroške povezane z "rimskimi" ce-
stami.²⁶

¹⁹ *Koroška pokrajina*, str. 43–44.

²⁰ Šajn, Gosar, Budkovič, Staro svinčvo breme ostaja, str. 21.

²¹ Ficko, Geografski oris, str. 22–23.

²² *Slovenske regije v številkah*, str. 34–35.

²³ Prav tam.

²⁴ Prav tam, str. 34.

²⁵ *Regije 2006 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah*, str. 111.

²⁶ *Slovenija – pokrajine in ljudje*, str. 127, 129.

Kot oblika naselbin, prevladujejo samostojne kmetije, ki so tu segle najvišje v Sloveniji. Samotne kmetije so nastale v poznem srednjem veku (v 13. stoletju), ko je nižinski kolonizaciji sledila še višinska. Kmetija Bukovnik pod Raduho leži na nadmorski višini 1327 metrov. Zgornja meja agrarne poselitve na zahodnem delu Pohorja sega do višine 1260 metrov nadmorske višine (kmetija Matic). Značilnost samotnih kmetij so številna poslopja v okviru kmečkega doma. Zemljišče, ki pripada kmetiji, je okrog kmečkih stavb razporejeno v enem kosu-celku. Posamezne samotne kmetije lahko tvorijo zaselek, ki je vmesna stopnja do strnjene naselja.²⁷

V Mežiški dolini sta rudarjenje in v novjšem času industrija močno spremenila podobo naselij. Iz nekdanjih vasi in zaselkov so nastala rudarska naselja (Podpeca, Žerjav). Rudarjenje, fužinarstvo in železarstvo so povzročili nastanek današnjih največjih naselij: Črna, Mežica, Prevalje in Ravne na Koroškem.

V zgodnjem obdobju se neagrarna naselja na Koroškem prostorsko povečujejo. Ponekod že nastajajo manjša somestja, kot na primer Ravne-Prevalje, Slovenj Gradec-Šmartno, Dravograd-Šentjanž, Vuzenica-Muta.

Večja urbana naselja v pokrajini so naslednja:

Črna na Koroškem – zaradi rudarjenja in fužinarstva je naselje nastalo ob sotočju reke Meže in Javorskega potoka. Je pomembno križišče poti med Mežico, Solčavo, Šoštanjem in Globasnico. Po zaprtju Rudnika svinca in cinka, ko se je število delovnih mest močno zmanjšalo, so se ljudje začeli izseljevati. Črna je izhodišče za mnoge planinske poti na Peco, Raduho, Smrekovec in Olševo.²⁸

Mežica – je mestno naselje v srednjem delu Mežiške doline, ob sotočju reke Meže in potoka Šumca. Naselje se je močno razširilo po letu 1900, ko so začeli graditi rudarska stanovanja in upravne zgradbe za potrebe rudniške uprave. Hiter razvoj je zajel kraj tudi po letu 1945. Nastanek in razvoj mesta sta tesno povezana z rudarstvom, ki je bilo prisotno v tem prostoru več kot tristo let.²⁹

Prevalje – so urbano naselje v spodnji Mežiški dolini. Zgodovinsko jedro je Farna vas. Na območju Zagrada so bili najdeni ostanki rimskega grobišča iz 3. stoletja. Razvoj železarstva je močno oblikoval kraj ob koncu 19. stoletja. Železarna je bila znana v Evropi po izdelavi železniških tirov. Po zaprtju železarne so Prevalje stagnirale, hitrejši razvoj se je začel po drugi svetovni vojni. Danes so Prevalje živahno mestece z razvito industrijo in raznoliko kulturno dejavnostjo.³⁰

Ravne na Koroškem – ležijo v nekoliko razširjeni

spodnji Mežiški dolini ob sotočju reke Meže in potokov Suhe, Hotuljke in Zelenbreškega potoka. Do leta 1952 se je kraj imenoval Guštanj. Gospodarski razvoj je temeljil na fužinarstvu in železarstvu, ki se je močno razvilo po drugi svetovni vojni. V letu 1952 postanejo Ravne mesto in središče občine Ravne na Koroškem, ki nekoliko kasneje zaobseže celotno Mežiško dolino.

Poleg novo ustanovljenih družb na prostoru nekdanje železarne so za Mežiško dolino in regijo pomembne še zdravstveni dom, gimnazija, Šolski center Ravne, Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika in enota Koroškega pokrajinskega muzeja.³¹

Dravograd – leži ob sotočju reke Drave in Meže z reko Mislinjo oz. na stičišču njihovih dolin. Kraj je bil naseljen že v srednjem veku; nastal je ob stičišču rimskih cest. Kot trg je omenjen že leta 1185. Naselje je pridobilo na pomenu po izgradnji železniške proge Maribor–Celovec leta 1891. V industrijski coni, v bližnjem kraju Otiški vrh, je več pomembnih podjetij.³²

Slovenj Gradec – je mesto, mestna občina, gospodarsko, kulturno in upravno središče Mislinjske doline. Prvič je omenjeno s tem imenom leta 1165, leta 1267 pa pridobi mestne pravice. V mestu so ustanove širšega regionalnega pomena (bolnišnica, srednješolsko središče, Koroški pokrajinski muzej, Galerija likovnih umetnosti, sodišče). Leta 1989 je Unesco zaradi kulturnih prireditev mednarodnega pomena razglasil Slovenj Gradec za glasnika miru.³³

Muta – je naselje v Dravski dolini, ki je razdeljeno na dva dela. Spodnja Muta leži na desnem bregu Mučke Bistrice, tik pred izlivom v Dravo. Tu je že stoletja doma kovaška dejavnost. Ohranjena je cerkev sv. Janeza Krstnika, pomemben umetnostni spomenik iz zgodnjemanskega obdobja. Na Zgornji Muti pa so stanovanjske soseske, šola, cerkev. Ob glavni cesti Maribor–Dravograd se je na kovaški tradiciji razvila kovinska industrija.³⁴

Radlje ob Dravi – mesto v Dravski dolini leži na severnem robu Radeljskega polja. Kot trg se Radlje omenjajo prvič leta 1268. Po drugi svetovni vojni so se Radlje razvile v živahno obrtno in trgovsko središče. Glavna cesta Dravograd–Maribor, ki pelje skozi mesto, je postala velika ovira hitrejšemu razvoju, zato je nujno potrebna obvoznica.³⁵

Gospodarska podoba treh dolin je raznolika, saj je za vsako od njih značilen lasten razvoj in posebnosti. V Mežiški dolini je gospodarski razvoj še vedno vezan na tradicijo železarstva, rudarstva in gozdarstva. Metalurška in železarska proizvodnja je še danes prisotna v Žerjavu, Črni, Mežici in na

27 Prav tam, str. 149–153.

28 ES, 2, str. 159.

29 ES, 7, str. 119–120.

30 ES, 9, str. 320–321.

31 ES, 10, str. 98–99.

32 ES, 2, str. 325–326.

33 ES, 11, str. 385–388.

34 ES, 7, str. 251–252.

35 ES, 10, str. 57–59.

Meja med Koroško, Štajersko in Kranjsko (Peter Kozler, Zemljovid Slovenske dežele in pokrajin, 1863).

Ravnah. Po osamosvojitvi Slovenije so Mežiški rudnik začeli postopno zapirati, s proizvodnjo so prenehali ob koncu leta 1994 in začeli sanirati poškodovano pokrajino v okolici. Na temeljih rudarske dejavnosti je nastala predelava svinca v podjetju TAB, ki je največje podjetje v Zgornji Mežiški dolini. Železarna Ravne je v devetdesetih letih prejšnjega stoletja doživela velike reorganizacijske spremembe. Na isti lokaciji so nastala številna manjša podjetja, ki so vezana na železarsko tradicijo. Kmetijstvo in gozdarstvo se ohranjata v odročnih hribovskih predelih; s to dejavnostjo se preživlja vedno manjše število ljudi.

Ob primarnem in sekundarnem sektorju se hitro razvijajo druge panoge, še posebno trgovina, šolstvo in zdravstvo. V Dravski in Mislinjski dolini je kmetijstvo usmerjeno v živinorejo in gozdarstvo. Bogati gozdovi so bili vir surovin za lesnopredelovalno industrijo v Slovenj Gradcu, Otiškem vrhu, Radljah ob Dravi in Podvelki. Največji današnji porabnik lesa je tovarna ivernih plošč v Otiškem vrhu. Industrijska proizvodnja v Slovenj Gradcu je izrazito usmerjena v avtomobilsko industrijo. Dejavnosti terciarnega in kvartarnega sektorja se hitreje kot v Dravski dolini razvijajo v Mislinjski dolini, posebno v Slovenj Gradcu (kultura, zdravstvo, šolstvo, sodišče in državna uprava).³⁶

Prometna infrastruktura je osnovni pogoj za normalen gospodarski razvoj. Pokrajinska raznolikost je odločujoče vplivala na razvoj prometne mreže in vrste prometa. Vse do konca 18. stoletja je prevladovalo tovarništvo, ob tovarnih poteh (obdravska cesta) so se razvili trgi in mesta (Dravograd, Radlje, Vuzenica). V 19. stoletju so zgradili novo cesto proti Slovenj Gradcu in Celju ter po Mežiški dolini do Guštanja (današnje Ravne na Koroškem), Prevalj, Mežice in Črne.

Velika pridobitev in hkrati pospešek k hitrejšemu gospodarskemu razvoju pa je bila izgradnja dveh železniških prog; prve od Maribora do Celovca, preko Dravske in Mežiške doline leta 1864 ter druge od Celja, Dravograda do Wolfsberga leta 1899.

Koroške ceste so izjemno obremenjene in kar kličejo po obnovi in novogradnji, tako imenovane "tretje razvojne osi" – hitre ceste, ki bi Koroško povezala od Holmca do Savinjske doline na obstoječo avto cesto.³⁷

Turizem, najhitreje rastoča gospodarska panoga v svetu, dobiva vedno večji pomen tudi na Koroškem. Kljub temu da je Koroška širše poznana predvsem po industriji in ekoloških problemih Zgornje Mežiške doline, turizem ne predstavlja povsem nove panoge. Že v 19. stoletju so na Rimskem vrelcu pri

³⁶ *Koroška pokrajina*, str. 35.

³⁷ Prav tam, str. 36.

Kotljah ponujali turistične storitve (hotuljska slatina). Po drugi svetovni vojni so se razvili novi turistični centri, kot so Kope na Pohorju, turistična vas Šentanel, letališče v Turiški vasi itd. V samostojni Sloveniji se je turistična ponudba obogatila z novimi programi. V opuščnem mežiškem rudniku je nastal rudarski muzej, na območju okrog Pece kolesarski park, Šentanel in Strojna sta razvila bogato ponudbo turističnih kmetij. V Mislinjski dolini se hitro uveljavlja Slovenj Gradec z bogato kulturno dediščino in bližnjim smučarsko-rekreativnim centrom Kope. Dravska dolina pa oživlja splavarsko tradicijo na reki Dravi. Danes prevladuje izletniški turizem. Med bolj obiskane turistične znamenitosti in izletniške točke sodijo: Šentanel, Prežihovina, ogledi razstav Koroškega pokrajinskega muzeja v Slovenj Gradcu in na Ravnah, arheološke najdbe v cerkvi sv. Jurija na Legnu, kostnica v Libeličah, cerkev sv. Ane s črno Marijo v Koprivni, leški cerkvi sv. Ane in sv. Volbenka, podzemlje Pece, Najevska lipa, krajinski park Topla, splavarjenje po Dravi itd. V turistično ponudbo so vključeni tudi planinski domovi na Peci, Raduhi, Smrekovcu, Uršlji gori in na Pohorju.

Po vstopu Slovenije v EU leta 2004 in odpravi carinskih meja leta 2007 se tudi v turizmu odpirajo povsem nove poti čezmejnega sodelovanja s sosednjo Republiko Avstrijo.³⁸

LITERATURA

- Enciklopedija Slovenije* (ES). Knjige 2, 7, 9, 10 in 11. Ljubljana : Mladinska knjiga 1987–2001.
- Ficko, Peter: Geografski oris. *Med Peco in Pohorjem* (ur. Anton Golčer, Rajko Poberžnik). Maribor : Založba Obzorja, str. 9–34.
- Gams, Ivan: *Pohorsko Podravje*. Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1970.
- Ilešič, Svetozar: *Pogledi na geografijo*. Ljubljana : Partizanska knjiga, 1979.
- Jugovzhodna Koroška*. Ljubljana : Geografsko društvo Slovenije, 1970.
- Koroška pokrajina* (ur. Vojko Močnik). Ravne na Koroškem : Voranc, 2001.
- Krajevni leksikon Dravske banovine*. Ljubljana : Zveza za tujski promet za Slovenijo v Ljubljani, 1937.
- Leksikon občin za Koroško*. Dunaj : C. kr. centralna statistična komisija, 1905.
- Medved, Jakob: *Mežiška dolina*. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1970.
- Melik, Anton: Slovenska Koroška. *Geografski vestnik*, XX–XXI, 1948–1949, str. 5–30.
- Regije 2006 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah*, Delovni zvezek 15/2006. Ljubljana : UMAR, 2007.
- Simoniti, Vasko: *Turki so v deželi že*. Celje : Mohorjeva družba, 1990.
- Slovenija – pokrajine in ljudje*. Ljubljana : Založba Mladinska knjiga, 1998.
- Slovenske regije v številkah*. Ljubljana : Statistični urad republike Slovenije, 2007.
- Strmčnik-Gulič, Mira: *Legen. Sveti Jurij: zakladnica podatkov*. Slovenj Gradec : Izvršni svet Skupščine občine, 1994.
- Šajn, Robert in Gosar, Mateja in Budkovič, Tomaž: *Staro svinčevo breme ostaja*. *Delo*, 21. februar 2008, str. 21.

ZUSAMMENFASSUNG

Das slowenische Kärnten – ein historisch-geographischer Abriss

Kärnten in Slowenien, die Kärntner Region (Koroška) bzw. Slowenisch Kärnten ist der Bestandteil des historischen Landes Kärnten, der nach der Volksabstimmung von 1920 südlich der Grenze von Saint Germain verblieb. Im Rahmen des SHS-Staates bzw. des Königreichs des Serben, Kroaten und Slowenen blieb dieses kleine Stück Kärntens mit dem zentralen Teil des slowenischen Territoriums vereinigt. Das heutige Slowenisch Kärnten setzt sich aus dem Gebiet dreier Täler zusammen: Mežica- (Mieß-)Tal, Mislinja- (Mießling-)Tal und Oberdrau-Tal. Obwohl der Drau-Teil (ohne Dravograd/Unterdrauburg) und Mislinja-Teil des heutigen Slowenisch Kärnten bereits im 12. bzw. 15. Jahrhundert der Steiermark einverleibt worden war, wurde dieses Gebiet nach dem Zweiten Weltkrieg wieder enger mit dem Mežica-Tal und Dravograd verbunden.

Das Gebiet der oben erwähnten drei Täler weist zahlreiche gemeinsame naturgeographische und gesellschaftsgeographische Züge auf. In einer äußerst bewegten Landschaft, überwiegt das gebirgige und hügelige Relief, einige wenige flache Gebietsteile befinden sich nur in Talsohlen. Außer dem oberen Mežica-Tal, das eine alpine Klimazone aufweist, gehören andere Landschaftsteile übergangsweise zum Kontinentalklima. Da nicht weniger als 68% des behandelten Gebiets mit Wald bewachsen sind, gehört die Region zu den meist bewaldeten Gebieten Sloweniens. In der Kärntner statistischen Region, die 1041 km² umfasst, leben 73.754 Einwohner. Sie gehört zu den slowenischen Regionen mit der günstigsten Altersstruktur der Bevölkerung. Der ältere Bevölkerungsanteil ist hier am niedrigsten in Slowenien, während der jüngere Bevölkerungsanteil über dem slowenischen Durchschnitt liegt. Die

³⁸ Prav tam, str. 48–49.

Arbeitslosenrate in der Region liegt im Durchschnitt bei 10,6%. Außer der Eisenproduktionskrise in den neunziger Jahren des vergangenen Jahrhunderts trug auch die Schließung des Blei- und Zinkbergwerks in Mežica zur steigenden Arbeitslosigkeit bei.

Wegen ihres steilen Geländes, ihrer engen Täler, ihrer Abgelegenheit und starken Bewaldung war die Region in der Vergangenheit lange Zeit fast unbesiedelt. Wenn zunächst Einzelbauernhöfe als Siedlungstyp überwogen, die hier die höchst gelegenen in Slowenien sind, kam es infolge der Entwicklung des Bergbauwesens, später auch der Industrie, zu einer Verdichtung der Bevölkerung in den Tälern. Aus

ehemaligen Dörfern und Weilern entstanden im oberen Mežica-(Mieß-)Tal Bergmannssiedlungen. Erzgewinnung, Hüttenwesen und Eisenproduktion bewirkten die Entstehung größerer Siedlungen: Črna (Schwarzenbach), Mežica (Mießling), Prevalje (Prävali) und Ravne na Koroškem (Streiteben) (das bereits im 14. Jahrhundert zur Marktsiedlung Guštanj/Gutenstein wurde). In Drau- und Mislinja-Tal entstanden bereits im 12. und 13. Jahrhundert die Märkte Dravograd, Slovenj Gradec (Windischgraz) (Stadt: 1267), Marenberg (Radlje) Vuzenica und Muta.